

УДК 346.26 (477)–021.321 (045)

Шульженко І. В.,
канд. юрид. наук,
доцент
Попозогло Т. С.
студентка

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг,
Україна, e-mail: shulzhenko@donnuet.du.ua

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

UDC 346.26 (477)–021.321 (045)

Shulzhenko I. V.,
PhD in Juridical Sciences,
Associate Professor
Popozohlo T. S.,
Student

Donetsk National University of Economics and Trade named
after Mykhailo Tugan-Baranovsky, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: shulzhenko@donnuet.edu.ua

PECULIARITIES OF LEGAL GUARANTEES OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN UKRAINE

***Мета.** Дослідження особливостей та ефективності юридичних гарантій, що надаються державою для суб'єктів підприємницької діяльності, а також надання пропозицій щодо вирішення проблеми правової підтримки суб'єктів підприємництва в Україні.*

***Методи.** Вирішення поставлених завдань здійснювалось за допомогою використання таких методів, як аналіз та узагальнення наукової, науково-популярної літератури і нормативно-правових актів, які регулюють процедуру державної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності в Україні шляхом надання певних юридичних гарантій.*

***Результати.** Держава створює підтримку на законодавчому рівні, яка тільки закріплює за собою гарантії прав підприємців. Тому підприємництво у період економічних коливань у всьому світі — це, безперечно, тренд, який необхідно впроваджувати, розвивати та вдосконалювати.*

***Ключові слова:** юридичні гарантії, господарські відносини, підприємницька діяльність, суб'єкти підприємницької діяльності, права та можливості.*

Постановка проблеми. Здійснення підприємницької діяльності вимагає засвоєння значної кількості знань, які є важливими для ефективної самостійної діяльності в ринкових умовах. Особливої уваги потребує вивчення юридичних гарантій та їх особливостей. Вони є досить важливою частиною у веденні господарської діяльності. Тому вивчення саме цієї ланки правового поля у підприємстві потребує ретельної уваги і є на сьогодні доволі актуальним питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питань правового регулювання підприємницької діяльності України займалися такі вчені, як З. С. Варналій, В. С. Щербіна, Г. Л. Знаменський, В. І. Коростей, О. М. Тітова, В. К. Мамутов, О. В. Гарагонич.

На сучасний момент існує досить невелика кількість досліджень, які присвячені вивченню особливостей правового регулювання підприємницької діяльності України, особливо щодо питання надання юридичних гарантій. Тому залишається велика кількість запитань щодо діяльності підприємств у рамках правового кола.

Метою статті є дослідження особливостей юридичних гарантій підприємницької діяльності в Україні та перспектив їх подальшого удосконалення і розвитку у сучасній економіці країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. У час зростання і розвитку ринкової економіки підприємництво набуває все більшої популярності. Безліч підприємств відкривається щодня та щогодини. Це є дуже важливим у процесі становлення народного господарства країни. Підприємницька діяльність виступає своєрідним регулятором економічних змін, як зовнішніх, так і внутрішніх, і може проявляти гнучкість при адаптуванні до різноманітних явищ у економіці на національному та міжнародному рівнях. Сьогодні, за даними Державної служби статистики, в Єдиному державному реєстрі України на 1 жовтня 2017 року зареєстровано 1219624 особи, з них майже 809 тис. господарських товариств, приватних підприємств та кооперативів [1]. Тобто це досить велика кількість суб'єктів господарської діяльності, основною метою яких є отримання прибутку. Але через слабку поінформованість та незначну кількість знань зазвичай 80 % малих та середніх підприємств перестають існувати вже за рік від початку своєї діяльності. Дивлячись на це, більшість людей навіть не намагається започаткувати свою справу, бо вважають, що для них це буде досить важко і вони не втримаються на плаву у бізнесі, де панує велика конкуренція. Але, якщо думки про започаткування своєї справи все ж не залишають у спокої, необхідно звернутися до правового законодавства, яке дає чіткі відповіді щодо підприємництва у цілому.

Господарський кодекс України дає нам чітке поняття, що підприємництво — це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Зокрема, стаття 43 ГКУ наголошує: «Підприємці мають право без обмежень самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, яку не заборонено законом» [2]. Тобто, роблячи висновок з вищенаведеного, можна сказати, що підприємницька діяльність створює незалежність у праві вибору людиною, якою саме діяльністю вона буде займатися, і це право захищає законодавство України.

Більш глибоко сутність підприємництва розглядається у статті 44 ГКУ, де вказано, на якій основі здійснюється підприємницька діяльність, а саме:

- вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності;
- самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору поставальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону;
- вільного найму підприємцем працівників;
- комерційного розрахунку та власного комерційного ризику;
- вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом;
- самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд [2].

Усе вищенаведене є дуже важливим у прийнятті рішення щодо створення господарського суб'єкта, але всім нам необхідні гарантії. Вони слугують своєрідною страховкою з приводу ризиків, які можуть виникнути на початку створення підприємства. Розглянемо загальні гарантії прав підприємців, які пропонує нам Господарський кодекс України:

1. Держава гарантує усім підприємцям, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права та рівні можливості для залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів.

2. Забезпечення підприємця матеріально-технічними та іншими ресурсами, що централізовано розподіляються державою, здійснюється з метою виконання підприємцем поставок, робіт чи послуг для пріоритетних державних потреб.

3. Держава гарантує недоторканність майна і забезпечує захист майнових прав підприємця. Вилучення державою або органами місцевого самоврядування у підприємця основних і оборотних фондів, іншого майна допускається відповідно до статті 41 Конституції України на підставах і в порядку, передбачених законом.

4. Збитки, завдані підприємцю внаслідок порушення громадянами чи юридичними особами, органами державної влади чи органами місцевого самоврядування його майнових прав, відшкодовуються підприємцю відповідно до цього Кодексу та інших законів.

5. Підприємець або громадянин, який працює у підприємця за наймом, у передбачених законом випадках може бути залучений до виконання в робочий час державних або громадських обов'язків, з відшкодуванням підприємцю відповідних збитків органом, який приймає таке рішення. Спори про відшкодування збитків вирішуються судом [2].

З вищенаведеного можна побачити, що свобода підприємницької діяльності захищається державою і регулюється відповідним законодавством. Але поверховість тексту все ж не дозволяє підприємцю бути впевненим у захисті його прав при здійсненні ним господарської діяльності. Тому до цих гарантій додається державна підтримка підприємництва, яка наведена у статті 48 ГКУ:

1. З метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва органи влади на умовах і в порядку, передбачених законом:

— надають підприємцям земельні ділянки, передають державне майно, необхідне для здійснення підприємницької діяльності;

— сприяють підприємцям в організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування їх діяльності, підготовці кадрів;

— здійснюють первісне облаштування неосвоєних територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури з продажем або переданням їх підприємцям у визначеному законом порядку;

— стимулюють модернізацію технології, інноваційну діяльність, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг;

— надають підприємцям інші види допомоги.

2. Держава сприяє розвитку малого підприємництва, створює необхідні умови для цього [2]. Зокрема, спрощена система сплати податків теж відноситься до взаємовигідних умов у відношеннях «державо-підприємець».

Специфіка малого і середнього підприємництва передбачає його додаткове правове регулювання і додаткову правову підтримку державою.

В Україні правове регулювання державної підтримки малого та середнього підприємництва здійснюється Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, Податковим кодексом України, Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», а також низкою підзаконних нормативно-правових актів.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» основними напрямками державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва, серед інших, належить і впровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів малого підприємництва, які відповідають критеріям, встановленим у податковому законодавстві України [3].

Так, Глава 1 «Спрощена система оподаткування, обліку та звітності» Розділу XIV «Спеціальні податкові режими» Податкового кодексу України передбачає спрощену систему оподаткування для суб'єктів малого та середнього підприємництва шляхом застосування єдиного податку.

Відповідно до п. 291.4 ст. 291 Податкового кодексу України суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, поділяються на чотири групи платників єдиного податку:

1) перша група — фізичні особи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібну торгівлю товарів з торговельних місць на ринках та (або) здійснюють господарську діяльність з наданням побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 300 000 грн;

2) друга група — фізичні особи-підприємці, які здійснюють підприємницьку діяльність з наданням послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та (або) населенню, виробництво та (або) продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства, за умови, що протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв:

— не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб;

— обсяг доходу не перевищує 1 500 000 грн.;

3) третя група — фізичні особи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними в трудових правовідносинах, не обмежена і юридичні особи-суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року дохід не перевищує 5000 000 грн.;

4) четверта група — сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків.

Відповідно до ст. 297 Податкового кодексу України платники єдиного податку звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з таких податків і зборів:

1) податку на прибуток підприємств;

2) податку на доходи фізичних осіб у частині доходів (об'єкта оподаткування), що отримані в результаті господарської діяльності фізичної особи та підлягають оподаткуванню згідно з Главою 1 Розділу XIV Податкового кодексу України;

3) податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України, за винятком податку на додану вартість, що сплачується фізичними особами та юридичними особами, які обрали ставку єдиного податку, встановлену у відсотках до мінімальної заробітної плати для першої групи платників єдиного податку від 1 до 10 відсотків сільськими, селищними та міськими радами (підпункт 1 підпункту 293.3.1 пункту 293.3 або підпункт 1 підпункту 293.3.2 пункту 293.3 статті 293 Податкового кодексу України);

4) земельного податку, крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються ними для провадження господарської діяльності;

5) рентної плати за спеціальне використання води платниками єдиного податку 4 групи [4].

При дотриманні певних вимог підприємці 1–4 груп сплачують єдиний податок. Це надає можливість замінити сплату окремих податків на сплату єдиного податку.

Варто зазначити, що в Україні створена потужна система органів законодавчої, виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які повинні забезпечувати розвиток малого і середнього підприємництва. Так, відповідно до ст. 5 Закону України

«Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» до органів, які забезпечують розвиток малого і середнього підприємництва, належать:

- 1) Верховна Рада України;
- 2) Кабінет Міністрів України;
- 3) спеціально уповноважений орган у сфері розвитку малого і середнього підприємництва — Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва (Держпідприємство України);
- 4) інші центральні органи виконавчої влади;
- 5) Верховна Рада Автономної Республіки Крим і Рада міністрів Автономної Республіки Крим;
- 6) місцеві державні адміністрації;
- 7) органи місцевого самоврядування.

Висновки. Таким чином перспективою щодо вдосконалення юридичних гарантій для суб'єктів підприємництва може послугувати їх розширення у структурному та змістовному плані, але при цьому необхідно вести конструктивний діалог з представниками від підприємців України, які також зможуть внести пропозиції щодо розробки юридичних гарантій підприємницької діяльності України.

Отже, держава повинна постійно приділяти велику увагу розвитку підприємництва в Україні (особливо малого та середнього), гарантуючи всім підприємцям, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права і створювати рівні можливості для доступу до матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів, а також гарантувати недоторканість майна і забезпечувати захист права власності підприємця. Також держава повинна створювати не декларативну, а фактичну підтримку суб'єктів підприємницької діяльності, тому що підприємство у період економічних коливань у всьому світі — це, безперечно, тренд, який необхідно впроваджувати, розвивати та вдосконалювати.

Список літератури / References

1. Показники Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Pokaznyky Yedynoho derzhavnoho reiestru pidpriumstv ta orhanizatsii Ukrainy [Indexes of the Unified State Register of Enterprises and Organizations of Ukraine]. Available at : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page2>.

Commercial Code of Ukraine. Available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page2>.

3. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 // *Голос України*. — 18.04.2012. — № 70.

The Verkhovna Rada of Ukraine (2012). The Law of Ukraine «On development and state support of small and medium business in Ukraine». *Holos Ukrainy* [Voice of Ukraine], no. 70.

4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. // *Відомості Верховної Ради України*. — 2011. — № 13–17. — Ст. 112.

The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), Tax Code of Ukraine of 02.12.2010. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Information from the Verkhovna Rada of Ukraine], no. 13–17, Article 112.

Дата надходження рукопису 21.11.2017

Цель. Исследование особенностей и эффективности юридических гарантий, которые предоставляются государством для субъектов предпринимательской деятельности, а также предоставление предложений по решению проблемы правовой поддержки субъектов предпринимательства в Украине.

Методы. Решение поставленных задач осуществлялось при помощи использования таких методов, как анализ и обобщение научной и научно-популярной литературы и нормативно-правовых актов, которые регулируют процедуру государственной поддержки субъектов предпринимательской деятельности в Украине путем предоставления определенных юридических гарантий.

Результаты. Государство создает поддержку на законодательном уровне, которая только закрепляет за собой гарантии прав предпринимателей. Поэтому предпринимательство в период экономических колебаний во всем мире — это, несомненно, тренд, который необходимо внедрять, развивать и усовершенствовать.

Ключевые слова: юридические гарантии, хозяйственные отношения, предпринимательская деятельность, права и возможности.

Objective. Study of the features and effectiveness of legal guarantees that are provided by the state for business entities, as well as offer recommendations to settle the issue of legal support for business entities in Ukraine.

Methods. The solution of the tasks is accomplished by using such methods as analysis and generalization of scientific and popular science literature and regulatory legal acts that regulate the procedure for state support of business entities in Ukraine by providing certain legal guarantees.

Results. The state creates support at the legislative level, which only secures the guarantees of the rights of entrepreneurs. Therefore, entrepreneurship in the period of economic fluctuations all over the world is undoubtedly a trend that needs to be introduced, developed and improved.

Key words: legal guarantees, economic relations, entrepreneurial activity, rights and opportunities.